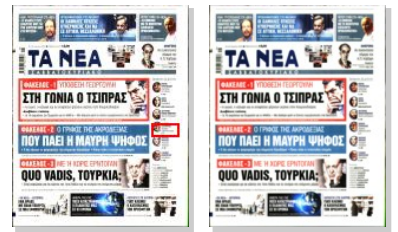

1. Η ΕΠΙΣΦΟΦΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΑΛΛΑ ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΙΛΑΜΕ

Μέσο: ΤΑ ΝΕΑ

Ημ. Έκδοσης: . . . 22/04/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 22/04/2023

Σελίδα: 1

ΤΟΥ **Λουκά Τσούκαλη**

Πρίσμα

SHUTTERSTOCK

Τρία ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά μιας εποχής που διάρκεσε μερικές δεκαετίες και στις μέρες μας πλέον πνέει τα λούστια. Και όπως συνέβη πολλές φορές στο παρελθόν έτσι και τώρα, η μετάβαση στη νέα εποχή δεν είναι ομαλή ούτε και ειρηνική. Θέλουμε να επιτύχουμε τουλάχιστον ότι η περίφημη ρήση του Ρόναλντ Ρέιγκαν «Δεν έχετε δει ακόμη τίποτα» να μην επιβεβαιωθεί στο μεγάλο παγκόσμιο χωριό μας σαν κατάρα περισσότερο παρά σαν ευχή.

Το πρώτο κύριο χαρακτηριστικό της εποχής που φεύγει ήταν η κυριαρχία της φιλελεύθερης οικονομικής ιδεολογίας από τις αρχές της δεκαετίας του '80. Η ελεύθερη αγορά ήταν η απάντηση σε όλα, ενώ το κράτος μετατρέπεται σε σύμβολο για παλαισημερολόγητες οικονομολόγους και άλλους. Οι αγορές απελευθερώνονται και η πολιτική του ανταγωνισμού ερχόταν να αντικαταστήσει τη βιομηχανική πολιτική. Βεβαίως, σε αντίθεση με τη θεωρία και την ιδεολογία, στην πράξη τα πράγματα δεν είναι ποτέ άσπρο ή μαύρο. Ακόμη περισσότερο στην γκρίζα Ευρώπη, κυρίως τη δυτική Ευρώπη, όπου το κράτος πρόνοιας έχει βαθιές ρίζες. Αλλά και εκεί, η φιλελεύθερη οικονομική σκέψη επικράτησε κερδίζοντας και τους σοσιαλδημοκράτες που όμως έχασαν στην πορεία ένα μεγάλο μέρος των ψηφοφόρων τους προερχόμενους από την εργατική τάξη.

Το δεύτερο κύριο χαρακτηριστικό αυτής της εποχής ήταν η αδιαφοροβήτητα αμερικανική ηγεμονία μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων. Δεν υπήρχε πλέον αντίπαλο δέος. Και οι Ηνωμένες Πολιτείες αναλάμβαναν τον ρόλο του εγγυητή και προστάτη της φιλελεύθερης οικονομικής τάξης πραγμάτων στη νέα, σύγχρονη εκδοχή της παγκοσμιοποίησης. Ιδεολογία και συμφέρον συνίδως πάνε χέρι-χέρι θα μας θυμίσει ο ιστορικός αναφέροντας πολλά παραδείγματα από την Ιστορία προς επιβεβαίωση.

Και το τρίτο ήταν η ενσωμάτωση της κομμουνιστικής Κίνας στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Δεν θα μπορούσε να γίνει αν δεν είχε προηγηθεί η επίσκεψη του Νίξον, συνοδευόμενος από τον Κίσιγκερ, στο Πεκίνο και η αναγνώριση της «μιας Κίνας» από τις ΗΠΑ. Ούτε θα μπορούσε να γίνει αν ο ηγέτης του κομμουνιστικού κόμματος της Κίνας τότε, ο Ντενγκ Σιαοπίνγκ, δεν είχε καταλάβει ότι η ελεύθερη αγορά, πάντα υπό τη στενή επίβλεψη του κόμματος, αποτελούσε τη μόνη ελπίδα για τη χώρα του να ξεφύγει από την απόλυτη φτώχεια. Το κατάλαβε και έπεισε το κόμμα με όλους τους τρόπους που χρησιμοποιούν παραδοσιακά τα κομμουνιστικά κόμματα για να «πείσουν». Τη συνέχεια τη γνωρίζουμε όλοι: ένα οικονομικό θαύμα με ένα αυταρχικό καθεστώς που παραμένει κυρίαρχο.

Αλλά τα τελευταία χρόνια το εκκρεμές μετακινείται και πάλι από την αγορά προς το κράτος. Οι λόγοι είναι πολλοί. Περιλαμβάνουν τη μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση στο τέλος της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα που κράτησε πολύ περισσότερο στην ευρωζώνη με κίνδυνο να τη διαλύσει (ακόμη περισσότερο τη δική μας χώρα), τις αυξανόμενες ανισότητες στο εσωτερικό των χωρών που αναπόφευκτα προκαλούν πολιτικούς κλυδωνισμούς και απαιτούν κοινωνικά μέτρα, την κλιματική αλλαγή ως υπαρξιακή απειλή για την ανθρωπότητα που χρειάζεται κρατική ρύθμιση και τεράστιες επενδύσεις, και μετά την πανδημία με πολλά θέματα που κόντεψε να τινάξει στον αέρα τα εθνικά συστήματα υγείας. Ξαν να συνομοτούμε υπέρμεγρες δυνάμεις για να φέρουν πίσω το κράτος. Πιστεύουν άραγε οι φιλελεύθεροι σε τέτοιες συνωμοσίες;

Η επιστροφή του κράτους - αλλά για ποιο κράτος μιλάμε;

Η επιστροφή του κράτους ενισχύεται ακόμη περισσότερο από τις γεωπολιτικές εξελίξεις σε έναν κόσμο όπου η αμερικανική παντοδυναμία αμφισβητείται ουσιαστικά ενώ στο εσωτερικό των ΗΠΑ οι οικονομικές ανισότητες και η πολιτική πόλωση παίρνουν ακραίες διαστάσεις. Με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία ο πόλεμος επανέρχεται στην Ευρώπη. Επανέρχονται και τα θέματα άμυνας και ασφάλειας στην κορυφή της πολιτικής ατζέντας μαζί με μια σημαντική αύξηση των στρατιωτικών δαπανών. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ και Κίνας οξύνεται σε επικίνδυνο βαθμό και οι διεθνείς οικονομικές συναλλαγές μετατρέπονται και αυτές σε πολιτικό εργαλείο: κυρώσεις, έλεγχοι σε εισαγωγές και εξαγωγές, επιδοτήσεις ως στρατηγικό όπλο. Ζούμε σε διαφορετικό κόσμο πλέον και πολύ επικίνδυνο. Δεν είναι δύσκολο να ξεφύγουν τα πράγματα από τον έλεγχο με ολέθριες επιπτώσεις για την ειρήνη.

Και η ταλαίπωρη Ευρώπη προσπαθεί να προσαρμοστεί και να δώσει τη δική της απάντηση με μικτά αποτελέσματα μέχρι σήμερα. Αλλά βλέπουν το ποτήρι μισογεμάτο, άλλοι μισοάδειο και οι ακραίοι τελείως άδειο. Είναι αλήθεια ότι δεν είναι στο DNA των ευρωπαϊκών θεσμών να ασχολούνται με βιομηχανική πολιτική - η Πράσινη Συμφωνία αποτελεί ήδη από μόνη της μια μεγάλη επανάσταση. Είναι ακόμη λιγότερο στο ευρωπαϊκό DNA η γεωπολιτική και η ενασχόληση με θέματα άμυνας και ασφάλειας. Η Ευρώπη μαθαίνει, αλλά όχι με την ταχύτητα που απαιτούν οι καιροί. Και κάθε φορά που ακουμπάμε το ευαίσθητο θέμα των διατλαντικών σχέσεων, κινδυνεύουμε να τιναχτούμε στον αέρα. Όταν ο Μακρόν τολμάει να αρθρώσει δύσκολες αλήθειες, ενίοτε με σχετικά προκλητικό τρόπο, σπκνεται κουρνιαχτός.

Η επιστροφή του κράτους με διάφορες μορφές αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τη χώρα μας. Γιατί εδώ σε μας, το κράτος ήταν και παραμένει προβληματικό: εξαιρετικά συγκεντρωτικό και αναποτελεσματικό, με έντονα πελατειακά στοιχεία και μηδενική διαφθορά, ελλειμματικό επίσης ως προς την προστασία των ατομικών ελευθεριών

Η επιστροφή του κράτους με διάφορες μορφές αποτελεί μεγάλη πρόκληση για τη χώρα μας. Γιατί εδώ σε μας, το κράτος ήταν και παραμένει προβληματικό: εξαιρετικά συγκεντρωτικό και αναποτελεσματικό, με έντονα πελατειακά στοιχεία και μηδενική διαφθορά, ελλειμματικό επίσης ως προς την προστασία των ατομικών ελευθεριών. Εξαρτάται βεβαίως με ποιες χώρες συγκρινόμαστε. Στη βαλκανική μας γειτονία υπερέχουμε, αλλά με πρότυπο τις περισσότερες δυτικοευρωπαϊκές χώρες η σύγκριση είναι αρκετά καταθλιπτική. Ο ευρωπαϊκός εκσυγχρονισμός είχε περιορισμένα αποτελέσματα, το ίδιο και τα πρόσφατα μνημόνια γιατί είχαν και αυτά -ας το ομολογήσουμε - αρκετά θετικά στοιχεία. Περιμένουμε τους «βαρβάρους» για να μάθουμε επιτέλους πόσους δημόσιους υπαλλήλους πληρώνουμε ή για να αποκτίσουμε ένα στοιχειώδες σύστημα φορολογικών ελέγχων, μεταξύ άλλων.

Εν όψει των εκλογών, περιμένω από τα κόμματα συγκεκριμένες προτάσεις για το πώς θα αποκτίσουμε μια δικαιοσύνη που λειτουργεί στοιχειωδώς σωστά, μια δημόσια υγεία που προστατεύει όλους τους πολίτες και δεν εξάγει τους καλύτερους γιατρούς μας στο εξωτερικό, ένα υπουργείο Ανάπτυξης με σχέδιο και ξεκάθαρες προτεραιότητες που δεν περιορίζονται στην επιδότηση των ολίγων, και ένστολες δυνάμεις που χρησιμοποιούν έξυπνα συστήματα και δεν χαράμιζουν τον πολύτιμο χρόνο των νέων κληρωτών. Για να ξέρω τελικά ποιον θα ψηφίσω.

Ο **Λουκάς Τσούκαλης** είναι καθηγητής στη Sciences Po στο Παρίσι και αρόγμος καθηγητής στο ΕΚΠΑ. Το βιβλίο του, *Η Επιληψία της Ευρώπης*, κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Αλεξάνδρεια